

Ziņojums par KLP Stratēģiskā plāna 2023.- 2027. gadam izvērtēšanas plāna progresu¹

1. Izvērtēšanas plāna aktualizācija un mērķis

Pārskata periodā izvērtēšanas plāna mērķis palika nemainīgs: **Noteikt ietvaru un kārtību Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskā plāna (KLP SP) izvērtējumu veikšanai tā īstenošanas laikā un pēc tā (ex-post), lai izvērtētu Latvijas KLP SP sniegumu, finansējuma izlietojuma pamatojumu un īstenošanas kvalitāti, kā arī nodrošinātu informāciju nākamajam KLP plānošanas periodam.**

2. Koordinācija un vadība

Latvijā KLP SP 2023.–2027. gadam izvērtēšana tiek veikta, izmantojot nepārtrauktas novērtēšanas sistēmu, kas balstās uz datu analīzi, pētījumiem un ieinteresēto pušu iesaisti. Izvērtēšanas sistēma darbojas efektīvi, nodrošinot elastību politikas pielāgošanā un veicinot ilgtspējīgu attīstību. Izvērtēšana ir sistemātiska, datus balstīta un pielāgota nacionālajām vajadzībām.

3. Ieinteresēto pušu iesaiste

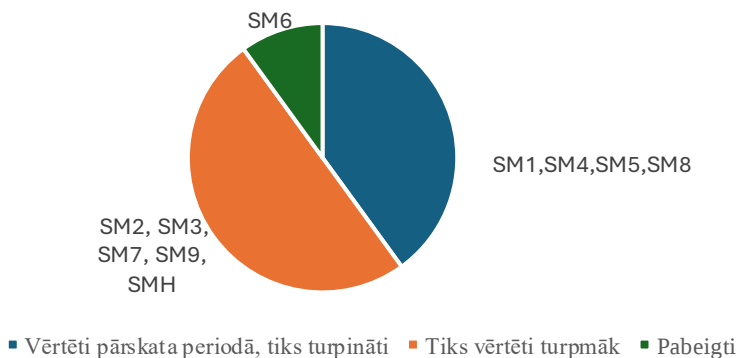
Izvērtēšanā iesaistītās puses aktīvi, pastāvīgi sadarbojas aktuālo jautājumu apzināšanā un risinājumu saskaņošanā.

Lai veiktu kvalitatīvu izvērtēšanu, būtiska ir sadarbība ar datu un informācijas sniedzējiem. Pārskata gadā notikusi nepārtraukta saziņa ar Lauku atbalsta dienestu (LAD), Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centru (LLKC) pārstāvjiem. Atsaucība gūta arī no Pārtikas veterinārā dienesta (PVD), apdrošināšanas kompānijām un Centrālās statistikas pārvaldes (CSP), Valsts ieņēmumu dienesta (VID).

Piemēram, izvērtējumā par risku vadības instrumentiem, tika apzināta gan lauksaimnieku pieredze un viedoklis, gan apdrošināšanas institūciju viedoklis par sadarbību. Savukārt, pielāgojot LEADER pievienotās vērtības izvērtēšanas pieejas vadlīnijas, sadarbībā iesaistījās gan Valsts KLP tīkls, gan nevalstiskās organizācijas (biedrība “Latvijas Lauku forums”), gan vietējās rīcības grupas. Vadlīniju sagatavošanas gaitā būtisks bija gan skaidrojošais darbs, gan kopīgas izpratnes veidošana saziņā, par to, kas iesaistītajām pusēm jādara un ko LEADER pieejas pievienotā vērtība nozīmē.

4. Novērtēšanas aktivitātes

Izvērtējumi specifisko mērķu (SM) dalījumā

¹ “Regula (ES) 2022/1475 ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2021/2115 īsteno attiecībā uz KLP stratēģisko plānu izvērtēšanu un uzraudzībai un izvērtēšanai vajadzīgās informācijas sniegšanu” 5. pants

5. 2023. gadā veikti izvērtējumi, par konkurētspēju un vides faktoriem (SM1, SM4; SM5; SM6)

- *Tiešmaksājumu ietekme uz lauksaimniecības un lauku telpas attīstību: sākotnējais vērtējums.*

Veikts sākotnējais vērtējums, kurā aprobēta metodika un tehnika, kā arī iegūti pirmie rādītāji par iepriekšējo periodu. Izvērtēta tiešo maksājumu saņēmēju struktūra, reģionālā sadalījuma ietekme un maksājumu veidu proporcija. Analizēta tiešo maksājumu loma lauksaimnieku ienākumu veidošanā un salīdzināta ar Eiropas Savienības (ES) vidējiem rādītājiem. Galvenie novērojumi: tiešos maksājumus saņem aptuveni 75% lauku saimniecību, kas aptver 96% no lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Kopējā pieteiktā platība kopš 2015. gada ir palielinājusies par 7%. Visvairāk maksājumu saņēmēju ir Latgalē, taču vidējā maksājumu summa uz saņēmēju šajā reģionā ir divkārt zemāka nekā Zemgalē un Kurzemē. Vairāk nekā puse no kopējā maksājumu apjoma veido vienotais platību maksājums, zaļināšanas maksājums veido nepilnus 30%, bet pārējie maksājumu veidi – pamata ienākumu atbalsts, mazo lauksaimnieku shēma un atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem – veido nepilnus 20%. Tiešo maksājumu īpatsvars kopējos ienākumos Latvijā ir augstāks nekā ES vidēji, un tas ir samērojams ar valstīm, kas atrodas līdzīgā klimatiskajā joslā. Maksājumu likmju pieaugums ir veicinājis ienākumu līmeņa izlīdzināšanu ar ES vidējo.

Secinājumi un ieteikumi: nepieciešamas izmaiņas maksājumu sadalījumā, kas paredz lielāku daļu novirzīt konkrētu mērķu sasniegšanai noteiktām saimniecību grupām, piemēram, specializētām, reģionāli nozīmīgām, jaunajiem lauksaimniekiem un mazajām saimniecībām. ES ietvaros maksājumu likmes būtu jānosaka pēc vienotiem principiem, ņemot vērā objektīvus teritoriālos kritērijus, tostarp dabas un klimata ierobežojumus. Pozitīvi vērtējams KLP SP 2023–2027 ieviestais pārdalošais ienākumu papildatbalsts, kas ar labvēlīgākiem nosacījumiem atbalsta mazās un vidējās saimniecības.

https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Tieshie_maksajumi_sakotnejais_vertējums_2023_www.pdf

- *Veģetācijas perioda hidroloģisko apstākļu novērtējums novadgrāvjos Latvijā – priekšlikumi atbalsta plānošanai.*

Novērtēti veģetācijas perioda hidroloģiskie apstākļi novadgrāvjos Latvijā un analizēti rezultātus atkarībā no novadgrāvjiem raksturīgajiem parametriem, tostarp garuma, sateces baseina laukuma izmēra un atrašanās vietas minimālās noteces ģeomorfoloģiskajos rajonos. Sagatavoti priekšlikumi atbalsta plānošanai. Veikta hidroloģisko apstākļu analīze dažādos novadgrāvjos, ņemot vērā to fiziskos un ģeogrāfiskos parametrus. Izstrādāti aprēķini par caurplūduma rādītājiem veģetācijas periodā, īpaši fokusējoties uz vasaras mazūdens apstākļiem. Izveidoti regresijas modeļi, kas ļauj prognozēt caurplūdumu, balstoties uz sateces baseina laukumu.

Novadgrāvju sateces baseina izmērs ir būtisks raksturlielums, kas var tikt izmantots hidroloģisko apstākļu novērtēšanai. Vasaras pusgada vidējā caurplūduma vērtības ir piemērotas izmantošanai, jo vasaras mazūdens perioda 30 dienu minimālā caurplūduma vērtības raksturo izteikti sausus apstākļus, kad ūdens plūsma novadgrāvjos izsīkst. Pētījuma ietvaros izveidoti lineārās regresijas vienādojumi, papildināti ar sateces baseinu laukuma datiem, sniedz iespēju raksturot vidējo caurplūdumu novadgrāvjos.

Priekšlikumi: Hidroloģiskie rādītāji novadgrāvjos ir izmantojami kā pamats mērķtiecīgai atbalsta plānošanai. Ieteicams integrēt iegūtos regresijas modeļus un caurplūduma rādītājus politikas veidošanā, lai efektīvāk atbalstītu ūdens resursu pārvaldību lauku teritorijās.

https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Hidrologisko_apstaklu_novertejums_2023.pdf

- *Minimālo energoefektivitātes prasību izstrāde lauksaimniecībā un pārstrādē – priekšlikumi atbalsta plānošanai*

Mērķis: aktualizēt izstrādātās energoefektivitātes minimālās prasības (bāzes līnija) lauksaimniecības un pārtikas nozarē izmantojamām būvēm un ēkām. Sagatavoti priekšlikumi atbalsta plānošanai.

Sagatavoti un aprakstīti priekšlikumi, Ministru kabineta noteikumiem attiecībā uz energoefektivitātes jomu (jaunu būvniecību, pārbūvi, atjaunošanu, iekārtām):

- atbalsta nosacījumi;
- iesniedzamie dokumenti;
- projekta īstenošanas laikā sasniedzamās energoefektivitātes prasības;
- vērtēšanas kritēriji.

https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Minimalas_energoefektivitates-prasibas_2023.pdf

6. 2024. gadā veikti izvērtējumi, par konkurētspēju, sociālo kapitālu un vides aspektiem (SM1; SM6; SM8)

- *Risku vadības instrumenti un atbalsts sējumu un lopu apdrošināšanai (tematisks izvērtējums)*

Izvērtēts, kā atbalsts apdrošināšanas polišu daļējai kompensēšanai ir sekmējis saimniecību izturētspēju, analizēta ietekme uz saimniecībām sadalījumā par saimniecību lielumiem un lauksaimnieciskās darbības jomām.

Analizēti riska veidi un lauksaimniecības riska pārvaldības stratēģijas. Risku veidi: valsts, nozares līmeņa ienākumu zaudējumi, nozares līmeņa produktu konkurētspēja, ietekme uz globālo tirdzniecību, klimats un slimības. Lielākais kopējais risks ir kultūraugiem: griķiem, kviešiem, rudziem, tritikālei, rapsim, ķiršiem, burkāniem, avenēm un lopkopībā - liellopu gaļai un pienam.

Priekšlikumi: Augkopībai ar augstu klimatisko risku nepieciešama platību apdrošināšana; Varētu apsvērt ienākumu stabilizācijas fondu; lielāku uzmanību pievēršot ar lauksaimniecību nesaistītai dažādošanai lauku saimniecībās; jāapsver konkrēti pamatriski valsts tiesību aktos; būtu noderīgi konkrētāki apdrošinātāju skaidrojumi par termiņiem.

https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/Riski_dec.2024.pdf

- *LEADER pievienotās vērtības izvērtēšanas pieeja (izvērtēšanas atbalsta vērtējums)*

Pielāgotas vadlīnijas LEADER pievienotās vērtības novērtēšanai, veikta izvērtēšana pilotteritorijās. LEADER pievienotā vērtība ir īpaša priekšrocība, ko šī pieeja sniedz salīdzinājumā ar citām attīstības programmām.

Izvērtēšanas procesā tika iesaistītas četras vietējās rīcības grupas (VRG), kuras darbojās kā pilotgrupas. Vadlīniju pielāgošana ļāva precīzāk analizēt LEADER pieejas ietekmi uz vietējo attīstību, īpaši pievēršot uzmanību sociālā kapitāla stiprināšanai, pārvaldības uzlabošanai un projektu kvalitātes paaugstināšanai.

Izvērtēšanas ietvaros tika apkopoti kvantitatīvie dati, kas sniedz ieskatu VRG darbības struktūrā un aktivitātēs: Biedru skaits VRG, iedalīts pēc dzimuma un pārstāvniecības (pašvaldības, nevalstiskās organizācijas, uzņēmēji u.c.); realizēto projektu skaits, piešķirtais finansējums, sadarbības partneru skaits un veidi

Papildus tika veikta kvalitatīva analīze, izmantojot dažādas metodes: aptaujas, kas balstītas uz iepriekš sagatavotiem jautājumiem, lai izzinātu dalībnieku pieredzi un viedokļus, intervijas ar VRG pārstāvjiem, kuru kopsavilkumi sniedz padziļinātu ieskatu par LEADER pieejas ietekmi, fokusgrupas, kurās tika apspriesti būtiskākie aspekti, kas saistīti ar vietējo attīstību un kopienu iesaisti.

Šī daudzpusīgā izvērtēšanas pieeja ļāva ne tikai identificēt LEADER pievienotās vērtības galvenos aspektus, bet arī sniegt ieteikumus turpmākai programmas pilnveidei, balstoties uz reāliem datiem un dalībnieku pieredzi.

- *Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) "Lauksaimniecības zemju bioloģiskās daudzveidības indikatora noteikšanas metodika" (izvērtēšanas atbalsta vērtējums)*

Lai uzlabotu bioloģiskās daudzveidības uzraudzību lauksaimniecības zemēs, Latvijā tika aprobēta OECD izstrādātā metodika bioloģiskās daudzveidības indikatora noteikšanai. Šī izvērtēšanas pieeja tika īstenota ar Agrolesursu un ekonomikas institūta (AREI) ekspertu

līdzdalību, pielāgojot metodiku Latvijas kontekstam un novērtējot tās piemērotību KLP SP ietekmes izvērtēšanai.

Galvenais mērķis bija izstrādāt OECD bioloģiskās daudzveidības rādītāju, kas aptvertu visus lauksaimniecības biotopus valstī. Rādītājs balstās uz biotopu klasifikāciju pēc to dabas vērtības – augstas, parastas un pašlaik ļoti zemas –, nodrošinot iespēju laika gaitā uzraudzīt bioloģiskās daudzveidības izmaiņas.

Izvērtēšanas rezultāti, metodikas aprobēšanas procesā tika izstrādāti un precizēti vairāki būtiski aspekti: definēti uzraugāmie lauksaimniecības zemes biotopu tipi; noteikta katra biotopa tipa relatīvā vērtība bioloģiskās daudzveidības kontekstā; aprēķināts bioloģiskās daudzveidības indekss, kas atspoguļo situāciju konkrētā teritorijā; apzināti pieejamie un piemērojamie dati par Latviju, kas nepieciešami rādītāja aprēķinam; iegūti piemēri un salīdzinājumi no citām valstīm, tostarp Norvēģijas un Kostarikas, kas sniedz ieskatu metodikas starptautiskajā pielietojumā. Šī pieeja veido pamatu sistemātiskai un salīdzināmai bioloģiskās daudzveidības uzraudzībai lauksaimniecības zemēs, nodrošinot datu bāzi politikas plānošanai un vides aizsardzības pasākumu efektivitātes izvērtēšanai.

https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/lapas/LV_OECD_Bioindikators_AREI_13122024.pdf

7. Dati un informācija

Izvērtēšanas procesā tika nodrošināta piekļuve LAD datu bāzei, kā arī apkopoti dati par tiešmaksājumiem, par investīciju pasākumu un riska vadības pasākumiem. Paralēli tika apkopota informācija no pētījumiem, kas saistīti ar riska vadības novērtēšanu, un izveidota specializēta datu bāze resursu risku analīzei.

Lai nodrošinātu plašāku kontekstu, izveidota datu bāze ar Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) informāciju par Latvijas lauksaimniecības produktu cenām, ražām un vidējām ražām, sākot no 1991. gada. Papildus tam tika apkopoti FAO un CSP dati par vidējām ražām un cenām, kā arī pasākuma dati no pieteikumu un tāmes mapēm datu bāzē. Informācija par projektiem tika sagrupēta, iekļaujot CSP datus par saimniecību skaitu, platībām (hektāros) un lopu skaitu. Tāpat tika atjaunota informācija par LEADER projektiem visos plānošanas periodos. Klientu datu fails tika uzlabots, pievienojot pamatinformāciju no CSP, un papildus apkopota informācija no Lursoft datu bāzēm par saimniecībām un to specializācijām. Lai nodrošinātu datu kvalitāti, precizitāti un pilnīgumu, tika veikta failu revīzija.

8. Informēšana un secinājumu izmantošana

Izvērtējumi tiek plānoti un īstenoti tā, lai tie sniegtu praktisku ieguldījumu gan atbalsta pasākumu plānošanā, gan to ietekmes novērtēšanā.

KLP Stratēģiskā plāna izvērtēšanas ietvaros tika nodrošināta aktīva līdzdalība dažādos profesionālos pasākumos – semināros, konferencēs, darba grupās un vebināros. Zemkopības ministrija un izvērtētāji piedalījās gan klātienē, gan attālināti, gan kā klausītāji, gan kā prezentētāji. Tika pārstāvētas dažādas tematiskās jomas, tostarp izvērtēšanas metodoloģija, vides un dabas resursu apsaimniekošana, teritorijas plānošana, LEADER pieeja, inovācijas lauksaimniecībā un starptautiskā sadarbība.

9. Resursi un kapacitātes stiprināšana

Pārskata periodā tika īstenoti vairāki pasākumi, lai stiprinātu izvērtēšanas kapacitāti. Pasākumi veicināja profesionālo kompetenci, metodoloģisko izpratni un starptautisko pieredzes apmaiņu. Konferencēs tika prezentēti izvērtējumu rezultāti, stiprinot akadēmisko kapacitāti un sasaisti ar politikas analīzi.

Eiropas KLP novērtēšanas palīdzības dienesta rīkotie semināri un labas prakses darba grupas veicinājušas izpratni par izvērtēšanas metodisko pilnveidi, sociālo dimensiju izvērtēšanu, kā arī starpinstitutionālās sadarbības nozīmi.

Novērtēšanas kapacitāte tika stiprināta, piedaloties apmācībās, ko organizēja Apvienotās Karalistes Novērtēšanas sabiedrība (UK Evaluation Society), kurās tika apskatīti izvērtēšanas procesi un izmaksu – ieguvumu analīzes metodes.

Tools4CAP² informācijas modulī iegūtas praktiskas zināšanas par ietekmes novērtēšanas modeļiem un to pielietojumu KLP izvērtēšanas kontekstā.

---

² Tools4CAP – inovatīvs rīku modulis, kas nodrošina efektīvu KLP pārvaldību, lai sasniegtu ES mērķus